

ศูกรัถะโคตง

ดอกรัก พยัคศรี

๑ มโหธร จุโพรท อะ

มโหธรเธออดกลั้น	หลานตน
เป็นชาตินาครานรน	ร้านร้อน
จะประหารให้สิ้น(ชนม์)	ชีพนา
คำรนฤทธิสะท้านท้อน	โลกทางชีพรรลัยสูญ
จุโพรทนาโคโรกริ้ว	พุนไฟ
เป็นลุงเลบยิช*เราโย	เด็กน้อย
ผู้ใหญ่ชอบตามใจ	กันนา
กุมมาซิงบัลลังก์รัตนซ้อย	เช่นเขี้ยวขามเพลิง

*ไม่ทราบความหมาย

โคลงมโหทรจุโพทร เป็นโคลงกลภาพรูปพระยานาคสองตน ประจันหน้ากันบนแท่นบัลลังก์ พระยานาคทางซ้ายซ้ายชื่อ “มโหทร” ส่วนทางด้านขวาชื่อ “จุโพทร” กวีได้เขียนคำโคลงลงในตัวนาคทั้งคู่ ดังนั้นภาพกลโคลงนี้จึงถอนออกมาได้สองโคลงรูปแบบ การถอนโคลงไล่คำจากหัวนาคไปจนสุดหางนาคทั้งสองตน

เรื่องราวของพระยานาคทั้งสองปรากฏอยู่ในคัมภีร์มหาวงศ์ ซึ่งเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ของลัทธิพราหมณ์หรือประเทศศรีลังกา โดยในปริเฉทที่ 1 กล่าวถึงเรื่องการเสด็จมายังลังกาของพระพุทธเจ้า 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 เป็นเหตุสร้างมหายักษ์คนเจดีย์ที่มหานครโนทยาน

ครั้งที่ 2 เป็นเหตุเกิดราชาชนเจดีย์ที่นาคทวีป

ครั้งที่ 3 เป็นเหตุเกิดกัลยาณเจดีย์ที่กัลยาณประเทศและรอยพระพุทธบาทที่ยอดเขาสุมนภูฏ และเจดีย์ที่พิฆาวาปี ที่มหาเมฆวนาราม และที่ภูปาราม

ในการเสด็จมายังลังกาของพระพุทธเจ้าในครั้งที่ 2 นี้เองที่ปรากฏเรื่องราวของพระยานาคทั้งสองตน กล่าวคือ ในปีที่ครบห้าแต่ตรัสรู้ พระบรมศาสดาเสด็จอยู่ ณ พระเชตวัน ในกาลนั้นที่นาคทวีป นาคสองตนคือมโหทรผู้ลึงกับจุโพทรผู้หหลาน เกิดวิวาทกันขึ้นด้วยเรื่องแย่งบัลลังก์แก้วแล้วทำสงครามแก่กัน พระบรมศาสดาทรงทราบข่าวนั้นแล้ว อาศัยพระมหากรุณาแก่หมู่ นาคเสด็จไปสู่ นาคทวีป ณ เวลาเช้าวันอมาวสี(วันเดือนดับ) แห่งจัตรมาส ในกาลนั้นสมมติสุมนเทพบุตรได้รับพระบรมพุทธานุญาตแล้ว จึงยกไม้ราชาชนพฤษ์ วิมานของตนที่พระเชตวันกันต่างฉัตรไปในเบื้องบนแห่งพระบรมศาสดา

ครั้นเสด็จถึงแล้วจึงประทับนั่งในอากาศตรงท่ามกลางที่ทำสงครามทรงแสดงมืดให้หมู่ นาคตกใจกลัวแล้วเปล่งพระรัศมีให้ยนิติ ทรงแสดงธรรมสามัคคีให้เลื่อมใส นาคสองตนนั้นพร้อมใจกันยกบัลลังก์กลายเป็นพุทธรูป พระบรมศาสดาเสด็จลงจากอากาศ ประทับบนบัลลังก์นั้นแล้วทรงทำภักติกด้วยโภชนาหารทิพย์ที่นาคถวายแล้วทรงสั่งสอนให้หมู่ นาคตั้งอยู่ในสรณคัมภีร์และศีล พระยานาคมณี อักขิกะผู้เป็นลูกของมโหทรอยู่ที่แม่น้ำกัลยาณี่ที่ขึ้นมาช่วยหลานทำสงครามอยู่ ณ ที่นั้นก่อนที่พระบรมศาสดาจะเสด็จมา จึงได้กราบทูล อารธนาขอให้เสด็จไปสู่ นิวาสสถานแห่งตนเป็นการอนุเคราะห์ต่างจากหนนี้ อีก พระองค์ทรงรับนิมนต์แล้วมอบไม้ราชาชนพฤษ์กับบัลลังก์นั้นไว้แก่หมู่ นาคเพื่อเป็นที่นมัสการ ประดิษฐานราชาชนเจดีย์ขึ้นฉะนี้

ภาพ : สมุดไทยคำ “สมุดแบบโคลงมีสารพัด” จาก World Digital Library [www.wdl.org/en/item/8965]

แบบแผนการถอนโคลง : นิยะดา เหล่าสุนทร. **เทพยกรวีที่ถูกลืม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2536.

เรื่องมโหทร จุโพทร : วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. **มหาวงศ์สังเขป**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2542.